Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXV. | Cena lista je $6.00 | Entered as second-class matter January 28, 1910, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. | Chicago, Ill., četrtek, 27. oktobra (October 27), 1932. | Subscription $6.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 254

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

OBJAVA POROČILA O MOONEYJEVI OBRAVNAVI

Iz poročila je razvidno, da sta postala Mooney in Billings žrtvi pristranske obravnave in da policija ni nikdar podvzela akcije, da najde prave zločince

New York, 26. okt. — Ugotovitev, da Thomas J. Mooney in Warren K. Billings nista bila deležna pravične obravnave in da je bila vsa procedura, ki je rezultirala v obsodbi obtožencev v zvezi z eksplozijo bombe ob priliki parade za vojno pripravljenost v San Franciscu, pristranska in kršitev zakonov države Kalifornije, vsebuje poročilo Wickershamove komisije, ki je bilo danes objavljeno. Wickershamova komisija, ki je bila imenovana, da prouči vzroke zločinstva v Združenih državah, je podala svoje poročilo pred enim letom, toda ugotovitve, ki so se nanašale na Mooneyjev slučaj, so bile potlačene.

Poročilo o tem slučaju je danes izdala v obliki knjige književna firma Gotham House in vsebuje naslednje zaključke:

1. Policija in prosekucija nista nikdar podvzeli akcije, da najdeta prave povzročitelje zločina. Prejskavo je vodil privatni detektiv, ki je aretiral Moomeyja in Billingsa. Policijska preiskava je bila omejena na lov za evidenco, da se spozna krivim aretiranca.

2. Policija in prosekucija sta kršili državne zakone v zvezi z načinom aretacije in ker sta držali obtoženca v zaporu in jima prepovedali stike z odvetniki, v njunih stanovanjih sta pa odredili hišno preiskavo.

3. Po aretaciji so bile priče pripeljane v zapor, da "ugotove" identiteto obtožencev, to "identifikacijo" pa sta policija in prosekucija sprejeli.

4. Takoj po aretaciji Mooneyja in Billingsa je prosekucija premišljeno podvzela akcijo, da nahujska javnost proti obtožencema. Časopisje je prinašalo intervjuve med reporterji in prosekutorjem, v katerih je slednji slikal Mooneyja in Billingsa kot prava zločinca.

5. Na obravnavi so nastopile priče, o katerih je prosekucija vedela, da so na prvem zaslišanju podale drugače izjave kot pred sodnikom in porotniki, toda vse to je prosekucija prikrila. Prosekucija je dajala pričam tudi navodila, kako morajo govoriti na obravnavi.

6. Predsodke proti obtožencema, ki jih je stimulirala publiciteta v časopisju, je prosekucija še bolj podžgala s svojimi argumenti pred porotniki.

7. Po obravnavi, ko so bili podani dokazi, da sta Mooney in Billings postala žrtev pristranske obravnave in predsodkov, so uradniki, ki so ju prosekutirali, skušali ubiti kampanjo, katere cilj je bil oprostitev žrtev, s sovražno propagando, dasi je bilo dokazano, da so priče, ki so nastopile proti Mooneyju in Billingsu, krivoprisežniki in da je prosekucija to dobro vedela.

Francoska princezinja spravila atensko policijo v zadrego

Atene, Grška, 26. okt. — Epizoda starodavne Grčije z modernimi karakterji je bila včeraj uprizorjena na partenonskem hribu med klasičnimi kipi in spomeniti. Stražniki so po naključju zasačili pariško princezinjo De Broglie, ko jo je njen prijatelj grof Pariente fotografiral. Princezinja se je dala fotografirati naga in tudi njen prijatelj ni imel na sebi ničesar. Policija je zaplenila fotografije in kamero, toda princezinja in njen prijatelj nista bila aretirana. De Broglie je pojasnila policiji, da je prišla v Atene pred par dnevi z namenom, da študira klasično kiparstvo.

Farmarji se pripravljajo za pohod

Svoje zahteve nameravajo predložiti kongresu, ko se otvori zasedanje v decembru

Washington, D. C. — (FP) — Da bo zborovanje, katerega je sklicala Farmers' National Relief konferenca in se otvori v kapitolu 7. decembra, velikega pomena, ker bo razgalila mizerijo in obup farmarjev, je razvidno iz izjave, katero je podal Lem Harris, tajnik te organizacije. Harris pravi, da je njegov apel, v katerem je pozval farmarje, naj se udeleže pohoda na Washington, izzval ugoden odmev. V svoji izjavi citira poročila, ki jih je prejel iz mnogih držav od raznih farmarskih organizacij, v katerih naznanjajo, da bodo sodelovale pri pohodu in poslale svoje delegate na zborovanje.

"Pred seboj imamo dve izbiri," pravi Harris. Vprašanje je, ali naj čakamo, da šerif proda zadolžene farme na javni dražbi in nas tako požene v mesta, da povečamo krušne vrste, ali pa naj vztrajamo pri svojih moralnih pravicah kot človeška bitja in trdovratno odklonimo posledice splošnega ekonomskega poloma, katerega mi nismo povzročili.

"Prva izbira je izbira desperatnega obupa. Nikakega izboljšanja ni na vidiku in izgledi kažejo, da se farmar ne bo nikdar iznebil dolga. Poživljenja in višjih cen za poljske pridelke ne more biti, dokler ne bo milijonom delavcem, ki so sedaj brez dela, dana prilika do zaslužka.

"Druga izbira je združitev farmarjev v mogočno kombinacijo, ki se bo upirala propadanju farm na javni dražbi. Naše dolgoletno delo na farmah, stalna produkcija živil in življenskih potrebščin, nam dajejo vso moralno pravico ostati na farmah, čeprav odvetniki argumentirajo drugače.

"Naše zahteve bomo predložili kongresu. Zahtevali bomo razglasitev moratorija na obligacije, katere ne moremo nositi, in denarno pomoč za tiste, ki jim preti stradanje. Denar v to svrho naj vlada dobi potom dodatnih davkov na visoke dohodke in dedščine. Naše zahteve so upravičene, ker hočemo ohraniti dostojni življenski standard. Ako se združimo v močnih organizacijah, je ni sile, ki bi nas premagala."

Harris pravi, da bo vsak poskus nasilne evikcije izzval masni odpor s strani farmarjev.

Mizerija v čikaškem okraju

Nad 150,000 družin na listi miloščinskih organizacij

Chicago, 24. okt. — Illinoiska komisija za pobijanje bede je včeraj objavila poročilo, v katerem pravi, da je v okraju Cook 155,000 družin na listi miloščinskih organizacij, kar je devet tisoč več kot v mesecu septembru, in napoveduje, da se bo število zvišalo na 174,000 v prihodnjem mesecu.

Podpiranje 174,000 družin v prihodnjem mesecu bo stalo $5,554,000. V septembru so stroški znašali $4,167,077, budžet za mesec oktober pa je bil določen na $4,121,985. Izdatki v tekočem mesecu bi bili veliko višji, ako ne bi bila podpora reducirana za 25 odstotkov, pravi komisija.

V oktobru lanskega leta je bilo na listi miloščinskih organizacij 58,669 družin, v novembru pa 66,876.

Komisija je naznanila, da se bo morala ponovno obrniti na federalno vlado za pomoč, da bo zadostila zahtevam. Wilfred S. Reynolds, tajnik komisije, je včeraj odpotoval v Washington, danes pa pojde načelnik komisije Edward L. Ryerson, da pojasnita situacijo odboru rekonstrukcijske finančne korporacije.

FAŠIZEM BO VLADAL EVROPO, PRAVI MUSO

Italija bo ponovna postala voditeljica civilizacije. V svojem govoru v Milanu je Mussolini obljubil amnestijo antifašistom, ako se spokore

Milan, Italija, 26. okt. — Premijer Benito Mussolini je v svojem včerajšnjem govoru v tem mestu napovedal, da bodo vse evropske države objele fašizem v prihodnjih desetih letih, pred zaključkom tega stoletja, pa bo Italija spet postala voditeljica civilizacije.

Mussolinijev govor, ki je bil del programa v zvezi s proslavami desetletnice fašističnega režima, je poslušalo stotisoč ljudi, ki so se zbrali na trgu pred milansko katedralo. Antifašistom, ki žive v inozemstvu, je diktator obljubil amnestijo, ako se spokore, obenem pa je zasmehoval njihovo opozicijo.

"Tekom svetovne vojne", je dejal Mussolini, "je bil nastop Italije veličasten, in čeprav je vlada potem izvajala strogo disciplino in kaznovala izdajalce s streli v hrbet, je njena zgodovina svetla.

"Ko bo Italija končala s proslavami desetletnice fašizma, tedaj bo prišel čas, da govorimo o amnestiji", je rekel Mussolini. "Toda pri vsem tem nam mora biti jasno, da institucije obstoječega režima ne smejo doživeti nikake izpremembe, dokler ne bo fašistična revolucija priznana in izvedena tudi v drugih državah. Amnestija ne bo znak šibkosti, temveč moči. V mislih imam samo mizerijo družin jetnikov."

Diktator je dejal, da ni potrebno tratiti časa s pregledovanjem prošlih dogodkov, niti misliti na to, kajti v upoštev pride le bodočnost.

"V teh dnevih negotovosti in nepokoja je mnogo držav, ki so starejše kot naša, a ne vedo, kaj jim bo prinesla bodočnost", je rekel Mussolini. "Mi vemo. Naša bodočnost je zasigurana in mi korakamo odločno in pogumno v ravni črti vedno naprej."

V svojem govoru je diktator omenil, da njegove govore zunaj Italije večkrat ne razumejo in jih napačno tolmačijo. Rekel je, da on želi mir, toda vedno je pripravljen tudi na boje, toda omenil ni, da-li s tem misli krvave bitke ali boje za fašistična načela.

Kampanja proti militarizmu

Študentje sklicali antivojni kongres v Chicagu

New York. — (FP) — V soglasju z zaključki svetovnega protivojnega kongresa, ki se je pred par meseci vršil v Amsterdamu in katerega so se udeležili delegati z vseh strani sveta so Sherwood Anderson, poznan ameriški pisatelj; prof. George Counts, Margaret Schlauch, Corliss Lamont, profesor H. W. Dana, Donald Henderson, Scott Nearing in komitej, ki ga tvorijo študentje iz raznih krajev Amerike pozvali ameriške dijake, naj pošljejo svoje delegate na antivojni kongres, ki se otvori 28. decembra v Chicagu.

Dijaški komitej pravi v svojem pozivu, da se militaristična propaganda širi na ameriških univerzah in učiliščih. Vse sile vzgojevalnih institucij so aktivne v militaristični kampanji, laboratoriji služijo vojnemu departmentu in razvijajo material, ki naj bi pripomogel k uspešnemu klanju. Uprave učiteljišč aktivno sodelujejo z militarističnimi avtoritetami pri pripravah za vojno; na tisoče profesorjev je, ki drve s tokom vojne propagande in poudarjajo svetost profitov in lastnine.

Romain Roland, ki je sponsoriral protivojni kongres v Amsterdamu, je opozoril svet, "da prihaja vojna, ki ogroža vsa ljudstva; ako bo zanetila iskro v enem delu sveta, ne bo mogoče požara lokalizirati, ker bo objel vse države."

Komitej, ki sklicuje antivojni kongres v Chicagu, napoveduje, da se bo tega zborovanja udeležilo tako veliko število delegatov, "da se bodo militaristi ustrašili našega protesta."

Mestni uradniki pridejo pred sodišče

Pineville, Ky. — Dne 27. oktobra se bo otvorila obravnava proti trem mestnim uradnikom, ki so v prošlem aprilu pretepli in izgnali iz države profesorje in dijake delavskega kolegija. Proti uradnikom je namreč naperjena tožba za odškodnino v vsoti $112,000. Obravnava se bo vršila pred okrožnim sodiščem. Unija za ameriške civilne svobodščine podpira tožitelje.

Obtoženi uradniki so župan J. M. Brooks, policijski načelnik Pearl Osborn in C. B. Stacy. Tožitelji jih Lucien Koch, direktor Commonwealth kolegija; Harold Coy, instruktor, ter Isaac Greenberg, Leo Gruliow in Sam Sandburg, dijaki. Odvetniki tožiteljev so John Randolph, W. J. Stone in J. S. Wilson.

URGIRA FEDERALNO POMOČ ZA VSEUČILIŠČA

Predsednik čikaške univerze pravi, da preti kriza privatnim šolskim institucijam

Chicago, 24. okt. — Robert Maynard Mutchins, predsednik čikaške univerze, je včeraj predlagal, naj federalna vlada priskoči na pomoč privatnim univerzam, da se tako obvaruje višješolski pouk v Združenih državah pred polomom. Izjavil je, da je nevarnost velika in da vzgojevalnemu sistemu preti pogin, ako se ga pravočasno ne podpre. Hutchins je govoril pred člani rotarijskega kluba v hotelu Sherman.

"Tisto malo višješolskega pouka, ki ga imamo v Združenih državah, naglo izginja", je dejal Hutchins. "Vzgoja naših državljanov temelji na bazi osnovnih šol, toda depresija je tako omajala to vzgojo, da obstaja nevarnost, da bodo tudi te izginile, ako bomo dejstva ignorirali.

"Dohodki privatnih univerz so tako padli tekom krize, da se ne bodo mogle dolgo časa vzdržati na površju. V tem momentu obstaja velika potreba, da federalna vlada priskoči na pomoč. Govorijo nam, da se morajo izdatki federalne vlade reducirati, toda ne verjamem, da je to mogoče in praktično. Izdatki naj se porazdele. Razviti moramo dostojni sistem obdavčenja, namesto obstoječih davkov na posestva, ki so krivični".

Jeklarska korporacija bo izplačala dividende

New York, 26. okt. — Eden najznačilnejših znakov o izboljšanju industrijske situacije vidijo bizniški krogi v izjavi United States Steel korporacije, v kateri naznanja, da bo izplačala redne dividende na prednostne delnice.

Pred tremi meseci je jeklarska korporacija naznanila, da ne bo izplačala dividend, ako se situacija ne izboljša. Radi tega so finančni krogi v New Yorku sprejeli včerajšnjo naznanilo, da bodo delničarjem izplačane dividende, z veseljem na znanje.

Mesto New York zvišalo podporo brezposelnim

New York. — Ker se bližajo volitve, je mestni svet, ki je pod kontrolo tamanitskega dvora, zvišal podporo brezposelnim. Dobrodelne organizacije pravijo, da hoče dvorec s tem pridobiti volilce, da bi oddali glasove za njegove kandidate. Podpora bo nedvomno reducirana po volitvah, ko bodo skladi izčrpani.

—Federated Pictures.

V Washingtonu, v senci federalnega kapitola, zidajo palačo vrhovnega sodišča. Doslej je imelo vrhovno sodišče svoj sedež v kapitolu.

Mobilizacija londonske policije

Oblasti odredile vse potrebno, da preprečijo nemire, ko dospe armada brezposelnih

London, 26. oktobra. — Regularna in posebna policija, kakor tudi prostovoljci, so bili mobilizirani proti gladovnim pohodnikom, ki se bližajo Londonu. Mobilizirana policijska sila šteje 40,000 mož.

Armada brezposelnih se bliža v skupinah po dvajset in več sto oseb Londonu iz vseh krajev Anglije. Nekatere skupine so oddaljene od kapitola dvajset milj. Pohod brezposelnih doslej še ni izzval nikakih incidentov. Hrano in stanovanje dobivajo v vaseh in mestih, skozi katere drži njihova pot. V nekaterih krajih so jim delavske in socialistične organizacije preskrbele živež in stanovanje. V pohodu korakajo poleg moških tudi ženske in otroci.

Avtoritete pravijo, da se v ozadju pohoda skriva komunistična agitacija in vsaka skupina uključuje nekaj komunistov. To je razlog, da se je londonska policija pripravila na vse eventualnosti. Bojazen obstaja, da bodo londonski komunisti izzvali izgrede in s tem bitke med brezposelnimi in policijo.

Pohodniki nameravajo, ko dospejo v London, poslati deputacijo v parlament, da zahteva odpravo novega sistema razdeljevanja brezposelnostne podpore.

Londonski mestni svet je naznanil, da bo skrbel za gladovne pohodnike, ako ne bodo organizatorji pohoda tega storili.

V zvezi s tem pohodom je David Lloyd George, bivši premijer, silovito napadal vlado, ker je uvedla nov sistem razdeljevanja podpore. Govoril je proti vladi potem, ko je George Lansbury, vodja laboritske skupine v parlamentu predlagal, naj parlament izreče vladi nezaupnico. Pri glasovanju je bil predlog poražen z veliko večino glasov.

Protidelavska kampanja v Nemčiji

Sodišča izdajajo injunkcije proti unijam

Berlin. — (FP) — V zvezi s politiko mezdnih redukcij, ki je del vladnega programa ekonomske rekonstrukcije, je izbruhnilo več stavk proti tovarnam, ki so na podlagi vladnega programa znižale mezde.

Čevljarski tovarnarji v Weissenfelsu, v industrijskem mestecu v centralnem delu Nemčije, so se zatekli na sodišče in izposlovali injunkcije, v katerih se zahteva od unij, da takoj ukinejo stavko, da ne smejo izplačevati podpor stavkarjem, sklicavati shodov in prisiliti morajo svoje člane, da se vrnejo na delo. Ako se bodo upirale ali ignorirale injunkcijo, so podvržene denarnim kaznim.

Injunkcije proti delavskim unijam so bile izposlovane na podlagi, da stavke proti mezdnim redukcijam ovirajo izvajanje vladne ekonomske politike.

Zvedelo se je, da nekateri člani Papenovega kabineta zahtevajo, da se vse "divje" stavke razglasijo za nelegalne, ker pomenijo sabotažo vladnega programa, voditelje, ki podpirajo take stavke, pa naj se pošlje v zapore.

Injunkcije v Nemčiji kot v Ameriki imajo namen zlomiti odpor delavstva v boju za svoje pravice, in so izzvale silne proteste. Proti njim so nastopili člani strokovnih unij in so v nekaterih krajih izvojevali bitke proti mezdnim redukcijam kljub injunkcijam.

Angleški funt še vedno pada

New York. — Angleški sterlingski funt je v torek padel na $3.28 in pred zaključkom tržnega dne se je dvignil na $3.30. S funtom vred je nekoliko padel tudi francoski in švicarski frank, valute škandinavskih dežel in kanadski dolar.

AMERIŠKI ČRNCI V POLITIČNI REVOLTI

Uradnik zamorske organizacije napada Hooverjevo administracijo

Anderson, Ind. — (FP) — Walter White, tajnik Asociacije za napredek zamorskega ljudstva, je v svojem govoru na konvenciji te organizacije napovedal največjo politično revolto med zamorci pri novemberskih volitvah.

V svojem govoru je dejal, da inteligentni zamorski volilci ne zaupajo voditeljem starih strank, ker so jih že večkrat prevarali. Obsodil je administracijo, ki je pokazala svojo nenaklonjenost napram črncem, ko je Hoover imenoval zloglasnega Parkerja, sovražnika črncev, za člana zveznega vrhovnega sodišča. Ignorirala je tudi pritožbe proti kontraktorjem, ki imajo pogodbe za konstrukcijo federalnih projektov ob reki Mississippi, ki izkoriščajo in zapostavljajo zamorske delavce in jih drže v aktualni peonaži.

"Zamorci kot manjšinske skupine čutijo," je dejal White, "da ne bodo dosegli ničesar kot priveski starih političnih strank, ki imata monopol nad volitvami. Izkušnje pokazujejo, da so zamorski volilci dosegli večje uspehe le v krajih, kjer so skupno nastopili v obrambo svojih pravic. Da znajo zamorci izrabiti glasovnico v svojo korist, bodo pokazale prihodnje volitve."

White je v svojem govoru kritiral tudi zveznega senatorja Jamesa E. Watsona iz Indiane, ker je v senatu glasoval za potrditev Parkerja za člana vrhovnega sodišča.

Magnat protektira svoje bogastvo

Boston, Mass. — Carl P. Dennett, načelnik Narodne ekonomske lige, ki skuša rešiti svoje bogastvo pred večjimi davki na račun federalnih uslužbencev in vojnih veteranov, lastuje šest privatnih kopališč v novoangleških državah, velikanska posestva v North Shoru, en otok v bližini obrežja in dvanajst dragih avtomobilov, piše Boston Times.

"On in mnogi drugi bogatini so najbolj glasni v zahtevah o štedenju pri plačah zveznih uslužbencev," pravi list. "Hočejo imeti še večje dohodke in se boje novih davkov. Dennettova ekonomska liga je obsojena na pogin, ker ljudje ne verjamejo osebam, ki jo kontrolirajo. Direktorji lige kot admiral Byrd, general Harbord in admiral Simms prejemajo mastne penzije od federalne vlade, kljub temu pa kriče proti skromni pokojnini za revne veterane.

"Ako je štednja potrebna, naj se začne pri vrhu, kjer je graft največji."

Vladno posojilo državi Colorado

Washington, D. C. — Država Colorado je dobila posojilo $597,000 od vladne korporacije za rekonstrukcijo financ. Denar bo država rabila za pobijanje bede med brezposelnimi.

V uradu korporacije so se ponovno oglasili reprezentanti governerja Pinchota in apelirali za novo posojilo, ker postaja beda v Pennsylvaniji zaradi brezposelnosti čedalje večja.

Pastor obsojen v dosmrtno ječo

Muskogee, Okla. — Rev. S. S. Berrie, 52-letni presbiterianski pastor, je bil te dni obsojen v dosmrtno ječo, ko je bil pred poroto spoznan krivega, da je zastrupil svojo prvo ženo.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicago) in Kanado $6.50 na leto, $3.25 za pol leta, $2.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $8.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.50 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $8.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-59 South Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

138

Datum v oklepaju, na primer (Sept. 30, 1932), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem datumom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Kako "rešujejo" Ameriko

Te dni je "reševanje" ameriške domovine doseglo višek in v teh dvanajstih dneh, kolikor jih še preostaja do volitev, bo vse "rešeno". Vsa ameriška vprašanja bodo korenito, kompletno, definitivno in končnoveljavno "rešena". Sam ljubi Bog ve, kaj bomo potem delali . . . Najbrž bomo zboleli samega dolgočasja in strašne puščobe, ko ne bo med nami nobenega problema več.

"Reševanje" ameriške republike nam dnevno oziroma večerno grmi iz radia in časopisja; dolge pridige in dolge kolone. To delo pa vodijo kandidatje dveh kril mogočne kapitalistične stranke. Vse to je silno zanimivo. Škoda, ker ni vsak dan božič — volilna kamanja. Na božič so vsi reveži nasičeni, nihče ne sme biti lačen. Ob volilni kampanji je pa revno ljudstvo kralj, ki mu največji gospodje delajo globoke poklone, kadijo mu pod nos, ščegetajo pod brado in mu kažejo bogato obložene mize . . . In reveži gledajo pa so siti.

Lokalno "reševanje" se navadno suče okoli grafta. Na obeh straneh so sami graftarji in vsi morajo ven! Davki bodo znižani, blagajne natrpane z dolarji in vse nove ceste, novi mostovi in vse nove in čudežne stavbe, na katere so stari "odrešeniki" in danes grdi graftarji pozabili po zadnjih volitvah, se bodo po osmem novembru dvignile iz tal. Toliko bo dela in zaslužka, da bo veselje! In graft izgine kakor zeleno listje v jeseni — nič ga ne bo več!

Največji "odrešenik" med vsemi je pa governer Roosevelt, ta novi ameriški Mojzes. Vozi se po deželi in rešuje deželo. On bo vse rešil. Predvsem dobi dežela pivo. Pivo! Pivo je tisti magičen ključ, ki odpre vrata sreči in prosperiteti. Kakor hitro Roosevelt prevzame predsedniško čast v prihodnjem marcu, bo takoj sklical kongres k izrednemu zasedanju in pivo bo — kakor bi pihnil — legalizirano in visok davek bo naložen na pivo. Davek na pivo prinese milijone dolarjev in drugi davki odpadejo. Pivovarne odpro vrata in brezposelni delavci bodo varili pivo!

Kakor vse kaže, bo Amerika pod Rooseveltovo administracijo proizvajala le pivo. Amerika dobi silen apetit za pivo; pila in jedla bo pivo. Vse tovarne se izpremene v pivovarne. Vsa lepa naša nova domovina bo ena sama pivovarna! Na vse drugo pozabimo. Živeli bomo le za pivo in od piva. In ker bomo producirali le pivo — in srečni farmarji bodo pridelavali le material za pivo in trgovci bodo prodajali le pivo — in od piva, ki ga bomo pili in jedli in molili, bomo plačevali visok davek in denarja bo kot peska. Visok davek nam poveča apetit za pivo in pili ga bomo, da bo vse teklo od nas . . .

Ta sreča se nam obeta, če bo izvoljen Roosevelt. S tem bodo rešena vsa druga vprašanja. Pivo bo rešilo vse . . . Farmarji bodo imeli cene, delavci bodo imeli pivo in vlada bo imela davke . . . S tem bo vse rešeno in Amerika bo korakala (plavala) v naročju največje prosperitete.

Inženir Hoover pa "rešuje" deželo na drug način. On je šele pred kratkim sprevidel, da je Bog poslal veliko krizo v Ameriko. Zdaj ima lep načrt, kako potolažiti ljubega Boga, da spremeni krizo v prosperiteto. To se bo zgodilo natančno 9. novembra ob osmih zjutraj. Zato pa ljudje božji, ne prekrižajte mu lepega načrta, volite samo njega, da izvede svoj načrt!

Vse to je jako lepo, modro in okusno. Glavno je, če — verjamete. Kdor verjame Hoovru, da bi bilo lahko slabše, če ne bi bilo njega na krmilu in da bo slabše, ako on ne ostane, naj ga le voli. Vsak tepec zasluži, da se mu godi baš to, kar se mu danes godi. Kdor pa verjame Rooseveltu, da bo pivo rešilo krizo in odrešilo Ameriko, kdor verjame njegovim pocukranim obljubam, ki niso drugega kot gol bluff, naj gre za njim; tudi tak tepec ni sposoben, da bi videl višje čez mokre planke.

Toda vsi, ki agitirajo za Hoovra ali Rooseveltа, niso navadni tepci. Zapomnite si to. V Združenih državah je precej naših revežev, ki agitirajo za prvega ali drugega. Ali imajo kakšno prepričanje? Nobenega! Ali imajo kaj smisla za koristi delavca? Nobenega! Delajo to samo zato, da bi kaj zaslužili. Za njihove lastne koristi gre. Republikanci in demokratje tudi letos plačujejo, direktno ali indirektno. Kadar torej naletite na Hoovrove-

(Dalje v 2. koloni.)

Glasovi iz naselbin

Ali boste volili zase?

Duluth, Minn. — Politična gnojnica brizga na vse strani po deželi. Republikanci in demokratje se javno bičajo in križajo ter zlivajo brozgo eden na drugega, medtem ko se farmer-laboriti borijo, da si obdržijo postojanke, ki so si jih priborili prej in upajo, da bodo letos povišali število svojih zastopnikov v razne javne urade. Delavstvo, to je ogromna masa pa gleda in premišljuje kdaj in od kje bo prišel Mojzes, da ji bo prinesel rešitev iz tega mizernega obstanka.

Delavci, med vami se nahaja mala grupa vaših tovarišev, ki so organizirani v socialistični stranki. Ta stranka vam nudi pogoje za vašo bodočnost in bodočnost vaših otrok. V koliko ji boste dali vašo podporo, je leže-če na vas. Če se boste opirali na demokrate, ker ste "jezni" na republikance, vam naprej povem, da boste razočarani, in štiri leta od sedaj boste spet "jezni" na demokrate, kajti oni vam ne obetajo nič več kot republikanci. Hoover zagovarja današnji sistem in podpira velike korporacije. Roosevelt pravi, da je ta sistem večen. Delavci, kaj pa vi pravite? Ali tudi vi mislite, da vam je ta sistem po volji, ki vam še prilike ne da, da bi si zaslužili za potreben živež? Socialistična stranka vam nudi nov sistem, to je sistem, pod katerim bi delavstvo proizvajalo potrebščine za rabo mesto za dobiček nekaterih posameznikov, ki nič ne delajo, pa vseeno grabijo bogastvo v svoje bisage, med tem ko vi, ki ste vse ustvarili, trpite pomanjkanje.

Socialistična stranka v Minnesoti ima samo dva kandidata, to sta Norman Thomas za predsednika in James H. Maurer za podpredsednika Zedinjenih držav. Naša stranka vodi precej obširno kompanjo po Minnesoti, tako da je lahko vsak dealvec poučen o našem programu. Vi lahko veste, da mi stojimo za starostno pokojnino, za brezposelnostno zavarovanje, za javno lastništvo javnih naprav in glavnih industrij. Vse to bi pomenilo, da bi delavci proizvajali sebi v korist, mesto v korist mali skupini parazitov, katerih glavni smoter je dobiček, in če tega ni, vam lepo rečejo, da ostanite doma, da ni dela za vas. Če bi delavstvo rabilo svojo glasovnico zadnjih dvajset let za socialistične kandidate, bi danes imeli starostno pokojnino in brezposelnostno zavarovalnino in bi tako ne trpeli pomanjkanja kot ga.

Če smo zamudili priliko do sedaj, zbudimo se letos, še je čas, da se preskrbimo za zboljšanje bodočnost in za bodočnost naših otrok. Glasujmo za socialistične kandidate v takem številu, da se bo reakcija v Washingtonu stresla do mozga, in bo morala upoštevati naše zahteve za naš življenski obstanek. Delavci, premislite dobro kaj so počeli demokratje med vojno, kaj so počeli v zadnjem kongresnem zasedanju. Ali so kaj storili, da odvrnejo trpljenje, v katerega nas je potlačila pogrešnost kapitalizma? Ne, nič niso storili! In tudi v bodočnosti ne bodo, kajti oni so zastopniki kapitalizma in delajo le v korist tega in mi smo jim deveta briga.

Vprašam vas, ali ste se kaj naučili zadnjih dvajset let? Čas je, da sedaj spregovorite ko vam je dana prilika. Ne čakajte Mojzesa, kajti njega ne bo. Vi sami ste tista moč, da si z lahkoto prilastite dobroto tega sveta; vi proizvajate vse bogastvo in po vseh pravicah bi moralo vam tudi pripadati. Socialistična stranka vam kaže pot. Poslužite se je in v doglednem času boste uživali sad, kateri vam po vseh pravicah spada.

Upam, da ta apel ne bo glas vpijočega v puščavi, upam da me razumete, da želim preobrat za boljše čase. Želim, da učakam še toliko let, da bom okusil sadove, kateri bodo zrastli iz semena, katerega so sadili pionirji socialističnega gibanja. To bo prišlo prej ali slej. Pod kapitalističnim neredom ni rešitve. Zakaj torej čakati? Storimo korak danes sebi v korist in za boljše človeško družbo, za tako družbo, kjer bo dela in jela v obilici za vse, po vrhu pa svoboda, enakopravnost in resnično bratstvo!

Vse to lahko dobimo, če se odločimo na 8. novembra z našimi glasovnicami za Normana Thomasa in Jamesa H. Maurerja. Ali boste vi tako storili? Jaz bom, pa če sem prav sam! Kdor misli voliti za farmer-labor stranko, naj voli celo listo, kajti voliti za različne stranke je največja absurdnost.

J. Kobi.

Obložena miza

Girard, O. — Kampanjski shod socialistične stranke, ki se je vršil 13. okt. v Youngstownu, je bil dobro obiskan. Govorniki so bili štirje, glavna med njimi sta bila Maurer, podpredsedniški, in Sharts, governerski kandidat soc. liste. Sharts je med drugim razkladal boj, ki ga je imel pred vrhovnim sodiščem države Ohio, ki je šlo za znak socialistične stranke in pa kolobar, da prideta na volilno listo. Razkladal je tudi konstitucijo države Ohio, ki je tako stara, da ne odgovarja sedanjim časom. Priporočal je, da bi se volilci izrekli za Constitutional Convention.

Za njim je nastopil Maurer. Udeleženci so ga pozdravili z gromovitim oplavzom. On je govoril nad eno uro. Njegov govor je bil naperjen proti kapitalizmu in sedanjemu sistemu, ki je edini vzrok, da vlada taka mizerija. Privoščil si je tudi Hooverja in Roosevelta kot kandidata republikanske in demokratske stranke. Rekel je, da je Hoover zadnjič govoril, da je ta sistem dober kot ga imamo, da naj kar takega pustimo. Maurer je pa pripomnil, da ga ne pustimo takega kot je sedaj. Hoover je rekel, da ni take sile, da so ljudje samo malo nervozni, da bi bilo dobro, ko bi Rudy Valee zapel kako veselo pesem, pa bi ljudje vse pozabili.

Maurer je rekel, da tak človek, ki tako govori, je nevaren in da mu nekaj manjka. Nadalje je Maurer razložil, kako sedanji kapitalistični sistem, kateremu načelujeta Mellon in Morgan kot velike glave verižnih prodajaln (chain stores) ruši in spravlja v prepad nešteto samostojnih malih trgovcev. Mali trgovec kot delavec, mesto da bi ob volitvah volil svojo delavsko stranko, pa gre z Mellonom in Morganom, ki pomaga njima, da ga čim prej poženeta v prepad. V sedanji krizi je že nešteto malih trgovcev propadlo in potem so šli kot nekdanji trgovci okoli verižnih prodajaln za delom in delajo za 15 in 20 dol. na teden. Seveda, kdor je bil tako srečen, da je delo dobil. Vsemu temu je kriv sedanji kapitalistični sistem, katerega podpirata republ. in dem. stranka.

Pa se dobijo ljudje, delavci, izkoriščani do mozga in se vpisujejo v republ. in dem. klube in pomagajo samim sebi dajati štrik za vrat. Ljudje se boje socializma. Pravijo: "Vi socialisti bi radi delili." Med temi, ki tako povpraševajo in jih to najbolj skrbi, je pa največ takih, ki nimajo nič za deliti. Ti ljudje pa ne vedo, da imamo ravno danes sistem, ki deli. Naprimer, delavec prejme od svojega produkta 17 odstotkov, kapitalist pa 83 odst. Ali ni to delitev? Tisti, ki nič ne dela, dobi veliki del. Nadalje je delavec v tej kapitalistični družbi vedno v strahu. Ako ima delo, se vedno boji, da ga izgubi, boji se bolezni, ker nima sredstev, da bi poklical in plačal zdravnika. Boji se zime, ker je treba kupiti kurjavo, obleko in druge reči, ali denarja ni. Boji se, ako ima hišo, za katero je delal celo življenje, ker ne more plačati davkov, da je ne izgubi; boji se pri delu, ako ga ima, da ga kateri ne zatoži, da delo izgubi.

Torej delavec se vedno boji. Samo strah in strah. Majhna peščica parasitov, pa se vse trese pred njo. Ta mala peščica izkoriščevalcev narekuje delavske plače, narekuje razne druge stvari. Naprimer: delavec brez dela išče dejo. Gre k delodajalcu. Delodajalec, ako potrebuje človeka, pravi: "Mi ti damo delo, toliko je naša plača." Farmar pridela vsake vrste pridelkov, potem postavi pridelke na trg, in kapitalist pravi: "Mi kupimo, toliko ti plačamo, to je naša cena." Farmar potrebuje traktorje in druge stvari. Gre, da jih kupi, in zopet mu povedo: "Mi prodamo, toliko plačaj, pa boš dobil, to je naša cena".

Tako je, vidite delavci. Ako prodajaš, vzemi kolikor ti dajo, ako pa kupuješ, pa zopet plačaj kolikor računajo. Vsemu temu narekuje veliki biznis iz Wall streeta.

Ni več dolgo do dneva, ko bodo volitve. Nekateri se navdušujejo za ponovno izvolitev Hoovra. On pa obljubuje kaj bo vse dobrega naredil, ako bo zopet izvoljen. Pravi, da bo pomagal farmarjem in brezposelnim. Zakaj pa dosedaj ni pomagal? Čemu čakati ponovne izvolitve? Še se spominjamo, ko je senat sprejel gotovo predlogo, da bi se pomagalo brezposelnim. Ali jo je podpisal, da bi postala zakon? Kaj še! Zavrgel jo je. Potem, ko je pa senat sprejel drugo predlogo za bankirje, da se jim da nekaj sto milijončkov, je pa takoj podpisal. Spominjamo se tudi, ko so šli vojaki, ki so se borili v svetovni vojni, v Washington zahtevat bonus. Kaj so jim povedali? Da so radikalci, ko so šli v vojno pa jih niso vprašali, če so radikalci. Namesto, da bi jim dali bonus, so jih nagnali s solzavicami.

Kaj pa naš Roosevelt? Nekateri vidijo v njem odrešenika. Na kampanjski turi obljubuje toliko, da je strah, najbolj važnih stvari se pa izogibije. Kaj je pa Roosevelt kot governer države New York napravil za brezposelne in farmarje? Nič! Korupcija v New Yorku je na vseh koncih in krajih in on kot governer ni niti z mezincem ganil, sedaj pa pravi, kaj vse bo naredil, ako bo izvoljen. Čemu čakati, ko bi že lahko veliko napravil za državo New York.

Kandidat socialistične stranke Norman Thomas in drugi kandidatje naše delavske liste, pa ne obljubujejo samo, ampak so šli v volilni boj s programom, ki je v resnici program za nas delavske sužnje. Pa nekateri pravijo: bi volil soc. listo, če bi vedel, da bodo izvoljeni." Ravno sedaj mi pride na misel, ko sem pred par meseci pobiral podpisi, da pride soc. lista na glasovnico, in so mi v gotovem kraju rekli: "bi podpisali, ako bi vedeli, da bomo dobili." To pomeni: se bi vseli k obloženi mizi. Vsak hudiman bi se vsedel k polni mizi, ampak je treba prej delati na to, da se mizo obloži.

Rojaki delavci, le nič se ne bojte, kar brez skrbi napravite križ pred vsakim imenom na soc. listi dne 8. nov. Kadar bomo izvolili v javne urade može na socialistični listi, pa bomo vsi dobili. To pa zato, ker platforma soc. stranke je v korist vsega delavstva, in oni se bodo morali ravnati po nji.

John Tancek.

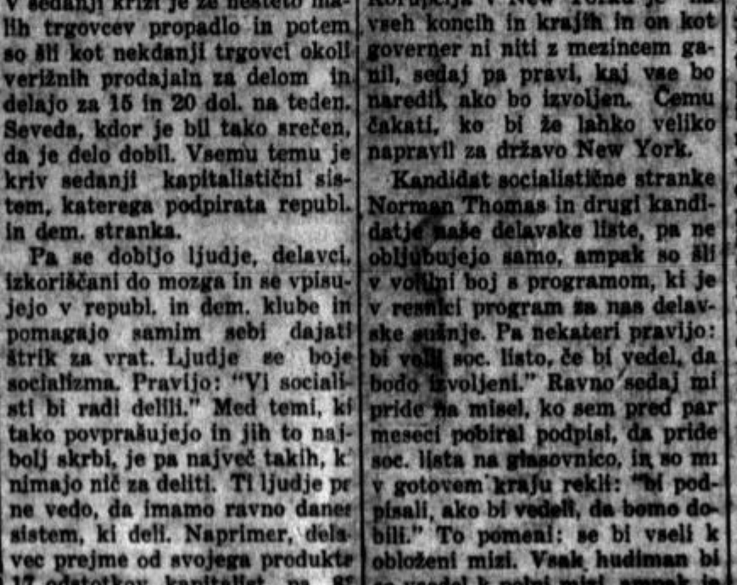

—Federated Pictures.

Mary Mooney, mati Toma Mooneyja, znanega delavskega voditelja v kalifornijski ječi, je bila nedavno prisotna pri delavskih demonstracijah v New Yorku.

Detroitski poberki

Detroit, Mich. — Henry Ford je vsekakor izboren trgovec in organizator, toda slab diplomat in državnik. V svojem govoru v radiu je povdarjal, da je Hoover končno premagal sile, ki so skoro uničile našo industrijo in da njegovo prizadevanje, oživeti industrijo, že kaže rezultate. Henry se je s to izjavo blamiral do skrajnosti. Pozabil je namreč omeniti, kje so ti rezultati. Dalje je "pozabil" povedati, da dokler se bo nakupovalna moč njegovih delavcev koncentrirala v njegovi blagajni, ga ni Hooverja niti Roosevelta, ki bi spet oživel industrijo.

Ford je namenoma lagal. Njegova kosmata vest se zrcali v dejstvu, da v razburjenosti svojega govora niti čitati ni mogel pravilno. Ford je tudi zagrizen sovražnik radikalcev. Moderni kralj na Betajnovi uvaja v Dearbornu Kantorjeve metode do skrajnosti. Sledeči incident ilustrira njegovo "nestrankarsko" politiko.

Socialisti so obdržavali dobro obiskani shod v Dearbornu. Na shodu so se pojavili Fordovi špijoni s fotokamerami v namenu, da slikajo njegove delavce in jih potem denuncirajo. Na cesti so pa zabeležili licenčne številke njih avtomobilov. Shod so posetili tudi mnogi učitelji(ice) iz dearbornskih šol. Posledice so bile te, da so drugi dan prejeli vsi pedagogi pisma, v katerih se jim grozi s persekucijami in z izgubo služb v slučaju ponovnega poseta shodov. Protest proti takim razmeram se bo nedvomno pokazal dne 8. novembra v obliki velikega števila glasov za socialistične kandidate.

•

Judničev opis njegovega bivanja v Rusiji je dvignil mnogo prahu. Resne polemike v tem oziru zelo pogrešamo. Natolcevanja in sumničenja brez podlage so pa skrajno slabo izpričevalo za naš intelektualni nivo.

Kar je Judnič konstatiral, je v skladu tudi z drugimi poročevalci, vendar so pa to le porodne bolečine kolosalne petletke, iz katere se bo rodilo krepko dete, ki bo kos nalogi, katera mu je začrtana. Judnič je videl v Rusiji zelo malo in še to samo s temne strani. Izraziti petletni program se ne izvaja na ulicah in pri čevljarjih, pač pa v tovarnah, rudnikih, gozdovih, kolektivnih farmah itd. Logična posledica tega ogromnega načrta je pa ta, da mora nekdo doprinašati žrtve, da se to uresniči; v tem slučaju jih doprinaša ruski narod. Te žrtve pa ne bodo stalne, kajti razmere se z vsakim dnem izboljšujejo in ker ruski narod to ve, zato z veseljem uživa črn kruh in zelje, dokler ne pridejo na mizo tudi piščanci— pa ne Hoovrovi.

Stalin ima, seveda, svoje hibe in ena glavnih je njegova trma. Petletni načrt bi se v interesu višjega življenskega standarda brez škode lahko raztegnil v desetletnega, izvzemši v industrijah, ki so za obrambo dežele vitalnega pomena. Dalje bi on zamogel s svojim vplivom združiti svetovni proletariat v mogočno falango s tem, da bi prilagodil politično taktiko v smislu razmer in okoliščin posameznih dežel. Te hibe pa deloma odtehta njegovo poštenje, vztrajnost in pa prizadevanje, dvigniti ruski kulturni nivo.

Rusija izvaja prvi obsežni socialistični eksperiment; v tem je docela osamljena. Njena industrija se šele ustvarja. Sovjeti skušajo prilagoditi preprostega ruskega mužika modernim industrijskim razmeram, kar pa ni lahko delo. Zato je dolžnost vseh poštenih socialistov, zagovarjati ta eksperiment, kljub vsem napakam, ki jih ima. Ta eksperiment je v bistvu tudi naš, ker v doglednem času se bodo morale itak vse delavske stranke združiti v skupno fronto, da porazijo reakcijo, ki se grupira v odločilen pohod.

Rusija seveda ni Amerika in komunistična taktika, ki je v danih razmerah našla v Rusiji ugodna tla, uživa zelo malo simpatij v tej deželi. Kdor pozna

(Dalje na 3. strani.)

Morala zavednega delavstva

Pojem morala ima v življenju najrazličnejše pomene. Vsak človek ima neko svojo moralo, ki utegne biti celo popolnoma v nasprotju z moralo njegovih soljudi. Zato se o morali kot večnem zakonu sploh ne more govoriti. Po naših delavskih pojmih je moralen in značajen vsak delavec, ki ostane tudi v najkritičnejših trenutkih zvest svojemu delavskemu prepričanju in zvest svojim sodružnim načelom, to je, da se zaveda, da je del človeške družbe in da je njegova moralna dolžnost, da se tudi v najvabljivejših momentih kakor tudi ob najhujši stiski ne da podkupiti po obljubah svoje okolice ter ne zapusti svojih trpečih in borečih se tovarišev. To moralo smatramo mi za najvišjo delavsko moralo, neglede na vse druge morale današnje kulturne dobe, versko-etično, družano itd.

Ta morala je v delavstvu močno ukoreninjena. Zakaj, če se ozremo po svetu, opažamo vendar, da so delavske strokovne organizacije nazadovale le malo po članstvu, da so pa borbeno jačje in odločneje. Isto velja tudi o političnem socialističnem gibanju, ki je ohranilo svojo moč in gibčnost, bojevno pa znatno napredovalo. Ti pojavi ne morejo biti slučajni, niso posledica dresure ali demagogije, marveč so posledica globoke iskrenosti in prepričanja o veliki važnosti delavskih interesov z ozirom na napake današnjega gospodarskega sistema.

To je morala, na katero se naslanja delavsko gibanje in ki jamči, da delavsko gibanje ima bodočnost, lepo bodočnost. Prav v sedanji reakcionarni dobi je ta morala delavstva nujno potrebna, ker se ob veliki bedi lahko dogaja, da kdo, ki moralno ni dovolj trden, izda svoja načela in svoje sobojevnike. Moralno visoko stoječe delavstvo tega ne stori, marveč nosi skupno križe in težave, dasi težko, često z bližnjim obupom v srcu, vendar pa v nadi, da morala delavstva zmaga. — Delavska Politika.

Ribje olje in jesenske bolezni

Kemiki ameriške Eastman Kodak Company objavljajo zanimiv rezultat lanskoletnega eksperimenta z ribjim oljem pri odraslih osebah. V neki veliki tvornici je 115 žensk in 70 moških, ki so zaposleni deloma v pisarnah, deloma pri lahkih in težkih delih, vsak dan med odmorom povžilo jedilno žlico ribjega olja. Druga skupina, v kateri je bilo 88 žensk in 40 moških, pa ni povžila niti kapljice tega krepilnega sredstva. Uspeh prve skupine se je pokazal v tem, da ni napadla 102 članov prve skupine ves čas nobena bolezen, niti prehlad, niti nahod. V drugi skupini, ki ni jemala ribjega olja, pa je ostalo normalno zdravih samo 42 oseb. 95 članov prve skupine, ki je pila ribje olje, ni izgubilo niti ene ure zaslužka, medtem ko so člani druge skupine mnogokrat izgubili po več ur, ker niso bili dovolj jaki in odporni ter sposobni za delo. V uspehu tega poskusa vidijo kemiki imenovane družbe potrdilo teorije, da vitamin A, ki ga vsebuje ribje olje, mogočno ščiti ljudi proti prehladu. V Ameriki se dela zdaj na podlagi izvršenega poizkusa velika propaganda, da bi v industrijskih podjetjih uvedli obvezno uživanje ribjega olja, s čemer bi se zdravje delavcev znatno okrepilo.

Vzrok izumrtja predpotopnih zmajev

Znanstveniki so se že pogostoma bavili z vrašanjem, kaj je prav za prav povzročilo, da so izumrli predpotopni zmaji, te ogromne pošasti, ki so milijone in milijone let obvladovali kopnine, vodovja in ozračje naše premičnice. Ena izmed domnev pravi, da nam je iskati vzrok v ogromnosti njih telesne mase. Diplodocus Carnegii je meril n. pr. nad 30 m v dolžino in 6 m v višino. Če so nastale dolge deževne dobe, so se morala ta bitja v močvirnem ozemlju zaradi svoje neznanske teže naravnost pogrezniti v tla in so bila izročena poginu brez vsake pomoči. Vendar je ta domneva našla mnogo ugovorov in ima danes le še malo pristašev.

Večjo verjetnost ima druga domneva, ki trdi, da zapadejo sčasoma vrste živali prav tako ostaranju kakor posamezniki. To ostaranje se izraža v popolni izčrpanosti plodnosti. Dotična vrsta se ne more več množiti in počasi izumira. Ta hipoteza bi nam seveda pojasnila tudi izumiranje vseh drugih živalskih vrst, ne samo zavrijev in je na vsak način upravičena za mnoge vrste živali še dandanes. Tako je n. pr. z losom in zubrom, ki imata samo še nekoliko oploditve zmožnih primerkov na vsem svetu.

Paleobiolog Audova trdi, da je začela temperatura proti koncu zemeljskega srednjega veka nazadovati, kar je vplivalo morilno na velike plazilke, ki so bile vajene mnogo več topote in se niso znale prilagoditi novim razmeram. Mogoče je tudi ta moment vplival na uničenje zavrijev, vsekakor pa ni bil edini vzrok in bo resnica bržkone ta, da je vplivalo istočasno več komponent.

(Nadaljevanje iz 1. kolone.)

ga ali Rooseveltovega hlapca, vprašajte ga, kdo ga je najel — če mu ne verjamete tega, kar gobezda.

Kampanja za kapitalistične kandidate je umazana. Kdor hoče biti pošten, naj se drži proč od njih, da se sam ne umaže.

Vesti iz Jugoslavije

(Izvleka poročila iz Jugoslavije.)

STRELA ZANETILA NEVAREN POŽAR

Požar pri Starem trgu

Ljubljana, dne 8. okt. 1932.

Dne 3. okt. je bil po vsej Sloveniji hud naliv, po mnogih krajih pa je padala tudi toča in strele so vžigale poslopja. Tako se je zgodilo tudi v Danah pri Starem trgu. Strela je udarila in zažgala poslopje posestnika Franceta Kandareta. Iz poslopja se je dvignil gost dim, po okoliških cerkvicah in v Starem trgu so začeli zvonovi biti plat zvona. Vsi vaščani so bil brž zbrani na kraju nesreče ter začeli gasiti. Gašenje je sprva vodilo orožništvo, ko pa so prišli pudobski in starotrški gasilci, so prevzeli vodstvo gasilci, ki so s štirimi brizgalnami sipali v ogenj vodene curke ter v kratkem času požar zadušili ter del gorečega poslopja rešili. Del poslopja, v katerem je bil hlev in pod, je pogorel, stanovanjski del poslopja pa je ostal skoro nepoškodovan. Škode je precej. Strela je v hlevu ubila vola, dočim so ostalo živino s težavo rešili. Posestnikov sin France bi bil kmalu postal žrtev strele in ognja. Spal je na podu in ga je sopuh vrgel s tako silo ob tla, da se je jedva izvlekel iz gorečega poslopja na plano. Kašča, polna žita in koruze, je zgorela. Zgorelo je mnogo orodja. Škoda je le delno krita z zavarovalnino.

Požar v Lučah.—Pred nekaj dnevi je nastal v Lučah požar, ki ni napravil toliko škode, kolikor strahu vsej vasi. Vnela se je hiša, v kateri stanuje čevljar Plesec. V bližini pa stoje lesene hiše in gospodarska poslopja, ki so bila v veliki nevarnosti, da se jih loti ogenj ter uniči drugega za drugim. Vaščani so pridno donašali vodo ter tako uspeli, da se ni razširil ogenj pred prihodom gasilcev iz Ljubnega, ki je oddaljeno od Luč 10 km. Čez pol ure so bili ti gasilci na mestu požara ter s svojo brizgalno preprečili razširjenje požara. Hiša čevljarja Plesca pa je skoro vsa pogorela.

UVOD V LETOŠNJO VINSKO SEZONO

Fantovsko klanje v Bučki

Letošnje grozdje je zorelo v samem soncu. Vina bo nekoliko manj, a bo močno. To potrjuje tudi fantovsko klanje v vasi Močvirju pri Bučki na Dolenjskem, kjer so se od letošnjega mošta vinjeni fantje klali vsevprek kot za stavo.

V Močvirju so imeli gasilci veselico in vse je potekalo v redu do poznega večera. Tedaj pa se je vnel prepir. Fantje iz Gurce, Bučke, Spodnjih Bakulj in od drugod so se sprijeli in obdelavali z noži, koli, nogami od miz in klopi. Jože Golob iz Gurce leži v novomeški bolnici. Franc Šelak iz Bučke mu je zasadil nož od zadaj v levo ramo ter je rana smrtno nevarna. Golob utegne poškodbi podleči. Drugi so manj nevarno ranjeni ter se zdravijo doma. Ljudje, ki so bili s pretepači v isti sobi, so se umikali, a vendar dobili nekaj udarcev in so bili mnogi obrizgani s krvjo. Tudi gostilniški prostori so krvavi, celo strop je obrizgan s krvjo. Tako so fantje iz Bučke in okolice otvorili sezono novega mošta. Ni dvoma, da bodo temu "zgledu" sledili tudi fantje po drugih vasem, saj je jesenska sezona po vinorodnih krajih bogata s podobnimi pokoli in poboji.

V Novem mestu bodo na rojstni hiši pokojnega pisatelja Milana Pugelja vzidali spominsko ploščo, ki naj priča, da se je v tisti hiši rodil slovenski pisatelj Milan Pugelj. V nedeljo 9. okt. bo plošča odkrita. Prvotno je izdelal Pugljev portret in ploščo kipar Gorše. Kip (relief) je izdelal iz terakote. Toda kip se je v sušilnici razletel. Ker je Gorše trenutno v inozemstvu, dan odkritja pa pred vrati, je odbor društva "Krke" naročil nov kip pri kiparju Tinetu Kosu, ki ga je naglo izgotovil. Taka bo vzidana v hišo Goršetova plošča z napisom in Kosov portret Pugelja. Odkritja se bo udeležilo gotovo mnogo ljudi.

S koso ga je ubil

V vasi Sela pri Zgornji Polskavi je prišlo do nenavadnega zločina med dvema prijateljema. Pri posestniku Leskovarju so obhajali gospodarjev god, ki sta se ga udeležila tudi okrog 20 let stara France Kovačič in Gustin Cafuta iz Kukave. Godovnik je vse obiskovalce lepo postregel, okrog polnoči pa so se razhajali na svoje domove. Odhajala sta tudi omenjena dva fanta. Toda pri proslavljanju je prišlo med njima do hudega prepira in na dvorišču sta se sprijela. Pred hlevom je visela kosa. Cafuta je v besnosti snel koso s klina ter jo zagnal s tako silo v Kovačiča, da se mu je kosa zadrla v hrbet ter je konica pogledala na trebuhu ven. Ko je Cafuta spoznal, kaj je storil, je zbežal domov, da se poslovi od matere in da jo prosi odpuščanja za zločin, ki ga je bil storil. Hudo ranjeni Kovačič pa je skušal sam potegniti koso iz svojega telesa, si pri tem porezal obe dlani, kose pa vendarle sam ni mogel izvleči. Začel je klicati na pomoč. Iz hiše je prišel gospodar Leskovar ter izvlekel koso Kovačiču iz telesa. Pri tem pa se je udrla kri iz ran in Kovačič je na mestu izkrvavel. Cafuta pa se je po slovesu od matere sam prijavil oblastem.

Obsodba v zagrebški razpravi. — Obtožena napadalca na pisatelja dr. Mileta Budaka, Šaban Šahinovič in Vojislav Katanič sta bila obsojena na triletni strogi zapor. Priziv so vložili branilci in tožilec, prvi zaradi previsoko odmerjene kazni, drugi zaradi prenizko odmerjene kazni. Utegne pa se zgoditi, da bo višje sodišče kazen obema napadalcema znižalo.

Švejk na Delavskem odru. — Haškov roman "Dobri vojak Švejk" sta dramatizirala že dva nemška pisatelja in je v tej predelavi doživljal lepe uspehe Švejk tudi na ljubljanskem gledališkem odru, kamor ga je postavil s prevodom in režijo Osip Šest. Dne 9. okt. pa se vrši v dvorani Delavske zbornice premijera nove predelave romana za oder, ki jo priredil režiser Ferdo Delak ter tudi zrežiral

Vlom v občinski urad.—V noči od 6. na 7. oktobra je bil v Zagorju ob Savi izvršen vlom v občinsko pisarno. Vlomilci so vdrli z dvorišča v poslopje, odprli vrata v pisarno ter s "svinsko nogo" izvrtali precejšnjo odprtino v železno blagajno, iz katere so potem pobrali vso gotovino, ki pa je ni bilo veliko: okrog 20,000 Din. Vlomilci so torej doživeli pri tem vlomu neuspeh, ker so se nadejali gotovo večje vsote. V občinski hiši stanujeta dve stranki in vendar nihče ni slišal nobenega ropota ponoči, znak, da so delali vlomilci zelo oprezno in da gre za mojstre. Ljudje mislijo, da vlomilci niso bili domačini. To pa zato, ker so po tem dejanju odšli še nad Sokolski dom, kjer menda prav nikoli ni nobenega denarja. Tudi v ta dom so vlomili ter prebrskali vse prostore, odnesli pa niso ničesar. Potem so menda hoteli vlomiti še v poštno poslopje, kjer je poleg poštne blagajne še blagajna hranilnice. Tu so posvetili z električno žepno svetilko skozi okno v stanovanje nekega Firma, ki se je prebudil. Zato so vlom v to poslopje opustili. Gre mogoče res za tujce, lahko pa tudi, da so storili to domačini, saj je v zagorski dolini mnogo brezposelnih in mnogo tako bednih, da ne bi bilo nič čudnega, če začno vlamljati in jemati tam, kjer kaj je.

Neurje v brežiški okolici. — V avgustu je silen vihar s točo uničil precej pridelkov zapadnega dela brežiškega okraja, v ponedeljek 3. okt. pa je toča pobila zadnje upanje kmeta v bližnji brežiški okolici. Videm, Zdole, Stromlje, Artiče, Globoko, Brežice, Bizeljsko, Dobova — to so kraji, ki so od zadnje toče mnogo pretrpeli. Vinogradi še niso obrani, trgatev se še ni pričela, zato je toča napravila največ škode v vinogradih. Zbila je jagode v blato, oklatila grozde, pobila je ajdo, listé zelja, pese in repe pa je tako razcefrala, da bo zelenjava težko še kaj rasla dalje. Tako je torej poznojesenska letina uničena. Na novo posejane njive so razrite in odkrite, voda je odnesla gornje plasti s semenom. Kako je toča uničevala, si lahko predstavljamo, če povemo, da je pobijala celo opeko in šipe. V Kapelah je na šolskem poslopju pobila nad 30 šip. Ko se je po tem neurju nebo za nekaj časa zjasnilo, je bila vsa pokrajina bela od toče, kot bi bila pokrita s snegom. A takoj nato se je spet stemnilo in prišla je znova toča z viharjem in ploho. Suša je par mesecev zatirala vsako rast, in tisto malo, kar je bilo zdaj v rasti, je pobila toča. Kmetje v brežiškem okraju tarnajo in kličejo pomoči.

Še bomo regulirali Ljubljanico. — Bati se je bilo, da bo regulacija Ljubljanice po velikih delih lani in letos spet zaspala. V teh časih denarne krize je bilo kar težko upati, da bo država še nadalje podpirala regulacijo Ljubljanice. Zdaj pa poročajo iz Beograda, da je ministrski svet odobril licitacijo za nadaljevanje regulacije in sicer je bil dovoljen kredit v iznosu dveh in pol milijonov. To je tista tretjina, ki jo prispeva država. (Drugi dve tretjini stroškov trpita ljubljanska občina, banovina in odbor za izsuševanja barja). Skupno bo torej treba za nova dela 7 in pol milijona Din. S tem bodo regulirali Ljubljanico od šentpeterske vojašnice do frančiškanske cerkve. Ko bo dokončana tudi ta sekcija struge, bo regulacija Ljubljanice v mejah mesta skoroda vsa dovršena. Ostane le še del struge ob Krakovem.

Radičevec dr. Perner aretiran. — Radičevci v inozemstvu delajo. V inozemskih tiskarnah tiskajo letake in brošure ter jih pošiljajo po tihotapskih potih čez mejo v državo, kjer jih po Hrvatskem širijo radičevski pristaši. Te dni pa je zagrebška policija aretirala več radičevskih agitatorjev, ki so sprejemali in širili te tiskovine, med drugimi tudi dr. Pernarja, nekdanjega radičevskega poslanca, ki je bil ob priliki atentata na Stjepana Radiča v skupščini ranjen. Ko so hrvatske stranke takrat zapustile Beograd, se je vrnil tudi dr. Ivan Pernar v Zagreb, kjer živi kot odvetnik. Razen njega so bili aretirani še Fabijan Plazinić in Paško Kaliterna iz Splita ter Mato Dujmović, Ivan Pasarić, Petar Pavičić, Jure Kušutić in Gjuro Kompfelja iz Zagreba. Kot glavnega krivca imenuje policija dr. Pernarja, ki je dobil letake iz inozemstva ter jih izročil ostalim aretirancem, da so jih delili med prebivalstvo. Letaki so pisani zelo ostro proti sedanjemu režimu in pozivajo hrvatsko ljudstvo na punt.

Ubila se je na stopnicah. — V hiši, kjer stanuje, se je ubila na stopnicah Marija Zadravčeva, žena upokojenega železničarja in hišnika v Prešakovi ulici v Ljubljani. Ko se je zvečer vrnila domov, ji je na stopnicah spodrsnilo, padla je ter pri padcu udarila z glavo ob rob stopnic. Onesvestila se je, iz ust in nosa ji je udarila kri. Domači ji niso mogli pomagati, na prevozu v bolnico pa je poškodbam podlegla. Pri padcu si je bila prebila lobanjo in pretresla možgane.

Umrli so: V celjski bolnici 41-letna viničarjeva žena Ana Krumpačeva iz Cerovca pri Šmarju, 72-letna dninarica Marija Kolarjeva z Malih Dol pri Višnji vasi, v Ljubljani Marija Levstikova, 83 letna posestnica Marija Breskvarjeva, v Koprivniku pri Litiji Marija Repovševa.

Samomor Ljubljančana v Splitu.—V splitskem mestnem prenočevališču se je ustrelil Anton Pučnik, star 29 let, po rodu iz Ljubljane. V poslovilnem pismu piše, da si je končal življenje zaradi tega, ker se je zagledal v nekega dekleta, katerega starši pa niso bili zadovoljni s Pučnikom kot bodočim zetom.

V pariškem Louvru

Vodnik po Louvru: Tale mumija, gospoda moja, je stara že najmanj 5000 let. Ni izključeno, da jo je videl sam Mojzes.

Turist: Kaj je bil Mojzes takrat v Parizu?

Res je

— Kdo si prej polomi kosti, tisti, ki pade iz petega nadstropja, ali oni, ki pade iz prvega?

— Tisti, ki pade iz petega.

— Ne, temveč oni, ki pade iz prvega, ker preje prileti na tla.

GLASOVI IZ NASELBIN

(Nadaljevanje s 2. strani.)

zgodovino anglosaških narodov in njih filozofijo, pride do zaključka, da so ti narodi v bistvu konservativni. Vsako novo politično idejo gledajo s kritičnim očesom. Imajo fiksno idejo, da so svobodni in vse kar je radikalnega se jim zdi importirano. Zato je zaenkrat v danih razmerah direktna akcija in diktatura proletariata v Ameriki le utopija. Vsako uspešno politično gibanje mora pa itak imeti večino, bodisi revolucionarno ali pa demokratično, kajti morilno orožje poseda danes reakcija, brez tega je pa revolucija neizvedljiva. Vsled tega dejstva nam preostaja samo eno: skušajmo organizirati ameriško delavstvo potom legalne akcije. Mi posedujemo mogočno orožje — glasovnico! Ako to odpove, so še vedno odprta pota za drastične akcije. Predstavnica te ideje je pa socialistična stranka, ki postaja z vsakim dnem važnejši političen faktor v Ameriki.

•

Angleško poslujoči odsek kluba 114 je aranžiral za 20. okt. zelo uspešno debato o vprašanju: "Kdaj bodo ženske zavladale svet?" Žensko emancipacijo je zagovarjalo pet mladih sodružic, negativno stran pa pet naših fantov. Krono so odnesle ženske, kar je zelo značilno. Nabita dvorana občinstva je imela krasen duševni užitek.

Soc. klub 115 (zapadna stran) je pa priredil 21. okt. javno predavanje, kjer so se diskuzirali sodobni politični in ekonomski problemi. Navzoči so z zanimanjem sledili govornikom. Predavanje se je aranžiralo z namenom, da se nudi vsem prilika zagovarjati svoje nazore. Na žalost smo pa pogrešali ravno tistih, ki smo jih pričakovali.

Pa da ne pozabim — "račka na vodi" — klub 115 se resno pripravlja na uprizoritev sijajne komedije v treh dejanjih — "Trije vaški svetniki" dne 20. nov. v Slov. del. domu. Klub je vzel to igro na repertoar na priporočilo čikaških in clevelandskih igralcev, in ni mu žal, ker snov te komedije je tako originalna in tehnično dovršena, da bo cenjena publika pri predstavi nedvomno pozabila na kruto depresijo in se v duhu preselila na lepo Dolenjsko, kjer živi zvita Lizka s svojim Jakcem — "račko na vodi". Tam doli pri fari si pa trije "svetniki" belijo glave, kako bi Lizko preslepili za "corpus delicti" in s tem zbrisali sled starih grehov. Kako se ta zadeva konča boste videli v nedeljo 20. nov.

Frank Česen.

Vinska trgatev

Pittsburgh, Pa. — Dne 29. oktobra priredijo društva, ki zborujejo v Slovenskem domu, skupno vinsko trgatev. Pričetek prireditve ob 8. zvečer v S. D. na 57. cesti. Prebitek gre v korist S. D. in vsem omenjenim društvom, in sicer za odplačevanje interesov in za davek. Zato pa vabimo vse Slovane, posebno pa člane in članice, da se udeležite te prireditve v soboto 29. oktobra zvečer. Ta vinska trgatev bo nekaj posebnega in bo obilo zabave za vse. Za ples bo igrala dobra godba (John Balkovec ml.) Tudi postrežba bo izvrstna, zakar bo skrbel odbor. Vstopnina pa je 25c za osebo.

Marti Pecman.

Volilcem v Waukeganu

Waukegan, Ill. — Prvi november je zadnji registracijski dan za Waukegan in No. Chicago. Volilci in volilke, ki se niste registrirali dne 18. oktobra, storite to na 1. novembra.

Še dober teden je do volitev. Kako bomo rabili naše orožje proti našemu sovražniku? Ali so nas mnogoletne skušnje kaj izučile, da bomo volili za naše lastne kandidate, za delavske kandidate? Ali bomo še naprej podpirali demokrate in republikance? Mnogo delavcev je na cesti brez dela in kruha in mnogo družin z malimi otroki nima niti kruha. Vsak dan čitamo v listih o bedi: "Mati in oče s kopico otrok so brez strehe in kruha." Dnevno vidimo v listih slike, ki predstavljajo izstradano ljudstvo. Ako bomo delavci mirno prenašali to gorje, se zna zgoditi, da se bomo tudi mi, ki imamo streho in kruha, znašli v krušnih vrstah na milost naših izkoriščevalcev.

Delavec, ki vzdržuje ves svet, dovoli, da ga pogrezajo globlje in globlje. Čas je, da porabimo priliko ter izvolimo delavske zastopnike, ki so vredni našega zaupanja, da izvolimo može, ki se borijo za delavske pravice. Take može je postavila za zastavonoše soc. stranka, ki se že mnogo let bori za nas delavce. Soc. stranka je delavska stranka, katera bo prinesla potom njenih zastopnikov delavstvu pravico in boljše razmere ter bo odpravila bedo in stradanje ter mizerijo. Zato pa je dolžnost nas delavcev in delavk, da glasujemo za njene kandidate v vse urade kjerkoli imamo priliko.

Dne 30. oktobra se vrši v Waukeganu konferenca klubov in društev Prosvetne matice za to okrožje. Pričetek ob 9. dop. Vsakdo ima vstop na konferenco. Popoldne ob 2.30 pa bo v dvorani SND velik kampanjski shod soc. stranke. Nastopili bodo trije govorniki. Udeležite se konference in popoldne pa shoda v velikem številu. Na 8. novembra pa vsi kot eden volimo za soc. kandidate. Nič nam ne bo koristilo, ako se bomo samo jezili; porabiti moramo našo glasovnico sebi v prid, pa bo kaj izdalo. Trpljenja in mizerije je dovolj povsod, da lahko vsak sprevidi, da tako ne more iti vedno naprej. Lahko pa tudi vsak sprevidi, da stare kapitalistične stranke niso zmožne rešiti nas propada. One služijo velikemu kapitalu, od katerega so odvisne. Edino soc. stranka je zmožna s svojim programom, da reši ljudstvo. Vsi mi pa ji moramo pomagati, da bo lahko po 8. novembru izvršila svoj program vsaj delno.

Dolgi večeri so že spet tu. V naši čitalnici SND je mnogo zanimivega za vsakega. Poslužite se prilike in zajemajte znanje iz knjig in revij, ki so vam na razpolago brezplačno. Lahko jih dobite za teden dni na dom. V zalogi imamo spet nekaj novih knjig. Članstvo vas vabi, da pristopite k čitalnici. Mesečni prispevki so le 10c. S tem se pomaga nabavljati za čitalnico razne časopise in knjige. Knjige dobite vsak torek od 7. do 9. zvečer. Knjižničarka vam bo drage volje postregla s štivom.

Anna Mahnich.

RAZNE VESTI

Revežena v Chicagu ne bodo kratili volilne pravice

Chicago. — V državi Maine je Hooverjeva politična mašina oropala brezposelne delavce, ki so na listi miloščinskih organizacij, volilnih pravic, toda do tega ne bo prišlo v Chicagu, kjer so brezposelni potom pritiska svojih organizacij izvojevali neoporekljivo pravico, da lahko volijo pri vseh volitvah. To je razvidno iz izjave, katero je podal odvetnik E. F. Dunne, član odbora volilnih komisarjev.

"Vsi državljani, ki niso obtoženi kriminalnih činov, neglede na njihovo finančno stanje, berači ali denarni kneži, imajo pravico voliti, toda voliti morajo v pricinktih, v katerih stanujejo," se glasi izjava volilnega komisarja.

Ta odlok garantira vsakemu delavcu, ki ima državljanske pravice, da lahko odda svoj glas za kandidate katerekoli politične stranke pri novemberskih volitvah.

Katoliški škof med špekulanti

New York. — Med upniki propadle investicijske firme Daniel O'Connell Co. je tudi Rt. Rev. Thomas H. O'Leary, katoliški škof v Springfieldu, Mass. Škof je izgubil $460,000, ki jih je investiral v papirje te tvrdke.

V Luckies ni surovega tobaka —zato so tako mile

Mi kupujemo najboljši in najfinejši tobak na celem svetu – toda s tem še ni povedano, zakaj ljudje vsepovsod smatrajo Lucky Strike za najmilejšo cigareto. Dejstvo je, da nikdar ne pregledamo resnice, da je "Narava v Surovosti Redkokdaj Mila" – zato je temu finemu tobaku po primernem staranju in miljenju dana dobrota onega Lucky Strike čistilnega procesa, ki je opisan z besedami – "It's toasted." Zato pravijo ljudje v vsakem mestu, trgu in vasi, da so Luckies tako mile cigarete.

"It's toasted"
Za novejši milši Luckies

Ivan Jontez:

Imigrant Janez Mihevc

"Je že tako: rojak ali ne, Kranjec, Hrvat ali Turek, zaupati ne smeš nikomur, če ga ne poznaš dobro. So te popolnoma obrali, kajne?"

"Do zadnjega centa!" je odvrnil Janez ter povedal, kako se je nazadnje sprl s kartaši.

"Neumen si bil, če si pričakoval, da ti bodo posodili kaj denarja; ne bi jih bil smel imeti za tako bedaste. Saj so te vendar zato zvabili h kartam, da so te obrali! Well, skozi dobro šolo si šel, John, v bodoče se boš znal varovati takih ljudi."

"Kaj se hoče?" je vzdihnil Janez, ki ga je nenadoma zapustila vsa radost, ki se je bila zbudila v njem ob nenadejanem srečanju z Jovom. "Vsaka šola nekaj stane . . . Toda pojdiva dalje, jaz sem že sit te komedije, ki se odigrava pred nama. Tale nesrečni revček bo najbrž še nocoj izjokal iz sebe tisto malo medlega življenja, kar ga je še v njem."

Mladenič je bil medtem že vstal, toda naslonjen na vodjo skupine še vedno hropel in ihtel; tudi med pasanti, ki so se ustavili in obkolili skupinico, je bilo opaziti mokre oči, neki starejši moški, ki je stal poleg Janeza in se najbrž ni posebno strinjal s to tragedijo, pa je nejevoljno zamrmral:

"Darn fool!"

"Revček, revček, ne norec!" ga je popravil Jovo ter stopil za Janezom, ki je slabe volje ubiral po trdem cementu.

"Kam pa zdaj?" je hotel vedeti Jovo.

"Spat, če me ne bodo vrgli iz hotela!"

Jovo ga je ostro pogledal ter se isti hip zasmejal: "Prijatelj, ne bodi vendar tako mrk, kakor da se ti je ves svet v dno srca zameril! Saj ni še vsega konec! Hajd, stopiva v onole restavracijo, tudi jaz nisem še večerjal in notri se bo lepše razgovarjati."

Janez se je nameraval upreti, češ, da ne mara miloščine, toda prijatelj ni maral poslušati nobenih ugovorov.

"Pojdiva, če rečem. Vraga, kakšna dobrota? Saj te vendar ne morem pustiti tako brez vsega, ne da bi ti pomagla, če ti lahko! Tega bi si nikdar ne mogel odpustiti! Sicer pa — saj mi boš vrnil, kadar boš imel."

Po teh besedah mu je stisini v roko petak, ki ga je Janez vzel, rad in obenem nerad.

"Jovo, tega ti ne bom nikdar pozabil!" je vzkliknil s hvaležnim glasom ter v eni sapi začel skrbeti: "Kako ti bom pa vrnil, če se razstaneva in odideva vsak na drugo stran?"

Jovo se je prijateljsko nasmehnil: "Te skrbi se lahko rešiš: mene se drži in ko se vreme izboljša, greva lahko skupaj delat."

Janez je takoj navdušeno z vsemi štirimi pristal na prijateljev nasvet in nekaj dni pozneje sta dobila delo pri nekem Škotu, ki jima je obljubil šest dolarjev dnevne mezde za dvanajst ur dnevnega dela.

Odtlej sta Janez in Jovo delala skupaj in skupno prenašala vse sladkosti življenja kanadskih "mlatičev", ki je v marsičem zelo slično življenju vagabundov. Danes tukaj, jutri tam, včeraj si spal v hiši na pošteni postelji, nocoj spiš na slami v vsem božjim vetrovom odprti šupi, jutri boš spal v kakem razmajanem "kabusu" (lesena kočica na kolesih, slična cirkuškim vozovom-hišam); danes nakladaš snope na vozove in jih voziš k mlatilnici, prihodnji teden bo morda deževalo in če je tvoj začasni gospodar slučajno bolj skope narave, boš moral zopet v mesto, kjer boš stanoval v velikem, lesenem golobnjaku imenovanem "hotel", kjer te 25 centov preskrbi s streho in posteljo za eno noč in če ni drugače, tudi s kopico uši; in ko se zjasni, greš zopet delat kakemu farmarju. Ko je mlačev končana in če nisi imel sreče, da bi si našel dobrega gospodarja, ki bi ti dal dela za ves čas mlačve, si srečen, če imaš toliko denarja v žepu, da se lahko vrneš tja, odkoder si prišel. Tako je življenje "mlatičev" na kanadskem zapadu; nekateri se vrnejo z nekaj stotaki prihrankov, mnogi pa obogate zgolj na izkušnjah, ki pa na žalost nič ne štejejo v grocerijah in raznih drugih prodajalnah človeških potrebščin.

Janez je kmalu spoznal, da bo med slednjimi. Prvemu gospodarju je služil komaj šest dni, ko je zopet začelo deževati in ker je bil gospodar skopuške sorte ter zahteval, da se mu plača dolar dnevno za hrano, dokler bo mlačev vsled izpodnebne mokrote v zastoju, sta Janez in Jovo rajši odšla v mesto. Mesto pa ju je stalo najmanj dva dolarja dnevno vsakega, kajti v mestu ima denar jako kratek rep. Z drugim farmarjem pa je bila ta smola, da je bila mlačev pri njem končana po poldrugem tednu in preden sta Janez in Jovo našla novega gospodarja, je zopet začela naletavati izpod nebes mokrota.

Janez je med drugim spoznal tudi, da romantični dnevi "ževcev" odhajajo v pretekłost. Videl je stroje, ki hkratu žanjejo in omlatijo žito in zaslutil, da ni več daleč čas, ko brezposelni delavci, študentje in drugi ne bodo imeli več časa iskati na zapadu ob času žetve. Ta doba je že nastopila.

Tretjemu farmarju sta morala delati za štitri dolarje dnevno. Prve tedne po pričetku mlačve je namreč prišlo na kanadski zapad šest tisoč brezposelnih delavcev iz Angilije, ki so prišli tja na vladne stroške; in čeprav je večina teh proletarcev po nekaj tednih razočarana nastopila pot proti domovini, so farmarji vseeno začeli slabše plačevati svoje delavce, kajti ponudba je postajala vsak dan večja od povpraševanja.

Spričo teh razmer je Janez malone popolnoma pozabil Zofijo in ženitev. Pozabil ji je tudi pisati. Sitnežu v sebi, ki mu je večkrat šepetaje očital, da ni lepo, pustiti dekleta na cedilu in v skrbeh, je odgovarjal, češ, da se mu nič prida godi, ji noče pisariti, ker bi jo potem še bolj skrbelo in navsezadnje pa tudi ne utegne. Sicer pa ga bo še bolj vesela, ko se bo nepričakovano vrnil ter jo prijetno iznenadil. Par mesecev bo že kako potrpela.

Svojo prejšnjo namero, da po končani mlačvi odide v Britsko Kolumbijo, je Janez zavrgel, kajti Jovo mu je to odsvetoval. Tudi tam ni kaj prida, mu je pojasnil. Delavcev preveč kakor na vzhodu, industrij pa še manj. Seveda, v rudnikih bi se morda dobilo delo, pa tudi težko prav kmalu. Nu, Janezu delo pod zemljo ni nikdar dišalo, zato se je rajše premislil.

6

Zima je zatekla Janeza in njegovega tovariša na farmi. Zjutraj je Janez odprl vrata šupe, v kateri sta spala na slami in odeta s konjakimi koci, so mu bušili v obraz mehki kristalni kosmi, ki so naletavali izpod sivega neba v mirijadah. Janez je brž zaprl vrata.

(Dalje prihodnje.)

Drago B.:

RUŠKO

Čez polje doni pesem. Zadeva se ob žitno morje, plove preko vrhov visokih smrek in se izgubija v gori. Ruško poje. Zategnjeno zloguje brezniško kvanto, konec se zategne v slaboten odmev v gori. Ruško stopa med žitnimi polji, brca v krtine in poje. Ob cvetoči breskvi se ustavi in pogleda poganjke. Majhni so in mastni, solnce jih šele prebuja k življenju. Ruško si pravi: kakor človek so. In nehote se ozre v nebo. Tam je solnce in Ruško zapre oči . . . Sedaj vidi pred seboj neskončno rdeče polje, posejano s plesočimi kolobarji. Prijetna je igra s solncem in Ruško občuti to žarkost in rdečino tudi v duši. Loti se ga razposajenost, hoče gledati v solnce, pa ne more.

"Hi", se zasmeje. Čudno je to. Tam na nebu je solnce. Ruško pa je na zemlji. Kako bi neki bilo, če bi bil Ruško na solncu . . .? — Kar lepo bi bilo, ko bi se od tam ozrl na ta lepi svet. Pa Rušku ni mnogo do tega. Zadovoljen in srečen je, da lahko stopa med tujimi polji in da lahko s svojimi očmi gleda ves "ta frdamani svet".

"Eh" in Ruško zamahne z roko. Lepe so take misli in on rad sanjari.

Ruško se ozre. Daleč za njim hiti dekle. Modro krilo plapola v vetru, dekle si z eno roko zastira oči in nekaj kliče. Ruško ve, da je to Zinka, njegovo dekle. Oči mu zasijejo, v mislih preračunava poljube.

Zinka je hitela, pa si popravlja zlepljene lase, briše pot s čela in plaka.

Fant jo ne objame, oči mu zatemne in ostrme. Zinki pa polze po licih solze, ne utegne si vseh zbrisati.

"Ruško, moj Ruško", hlipa in stoče. "Joj, kako mi je hudo. Sedaj imaš, prišlo je . . ."

"Kaj?"

Dekle ga pogleda. "Saj veš, pred štirinajstimi dnevi . . ."

Ruško pobledi, a že mu zasijejo oči.

"Hudiča, kaj je res?" In fant stisne dekle k sebi, solze popije s poljubi.

Zinka pa še vedno ihti in pripoveduje, kako je prišlo. In ata, mama! Pa otrok in skrbi, pa fabrika. Ruško ne obupuje. Ozre se preko polj in gozdov v nebo. Pogleda v solnce in spači hudomušno obraz.

"Eh dekle, vrag naj vzame vse skupaj!"

Zinka sedaj ne plaka več, oklepa se le svojega fanta. Ona ve, da kdor tako govori, je moč — Ruško pa še vedno strmi preko dekleta v nebo in znova mu sili v dušo razposajenost.

"Eh" in Ruško zamahne z roko.

•

V fabriki ne delajo. V dolgih delavnicah se kopljejo v pramenih solnca stroji. Tihi so, morda sanjarijo kot ljudje. Visoki, okajeni dimniki štrle v nebo, preko barak in gospodarskih vil gledajo v daljavo.

Pred fabriko sedi Ruško. Ozira se v visoka okna, v mislih kvanta in kolne. Premišlja in ne razume. Zakaj ne dajo človeku dela? Ruško bo morda umrl brez dela . . .

Iz ogorkov si zvije cigareto, žgoč in umazan dim ga duši v prsih. — Nato prešteva denar.

"Dva, štiri, pet . . .

Šteje znova.

"Eden, tri pet . . ."

Spet zakolne. Pas pri hlačah si zategne in z rokami v žepu odide.

Pred barako sedi Zinka. Bolna je. Na licih se ji pozna utrujenost, zaspano meglika v solnce. Modro, pokrpano krilo privzdiguje veter. V naročju ima sveženj, iz katerega gleda dvoje modrih oči.

Ruško se nasmehne. V nasmehu sta bolest in radost. Hčerko podraži v prstom, Zinko pogladi po laseh.

"Ruško, kaj bo opoldan . . .?"

Ruško ne odgovori. Seže v žep. S prsti otipava dinarje, v mislih šteje.

"Eden, tri, pet . . . dva, štiri pet . . ."

Pet dinarjev, zadnji denar. In vendar . . .

"Vraga", zakolne. Majavih korakov krene proti beznici. V trušču in dimu se mu zjasni obraz.

Za njim pa strmi dvoje velikih oči, polnih solz in bolesti. V njih je uboga, trpinčena duša.

•

Ruško je sam. Sredi polja, blizu visokih smrek in daleč od solnca. Njemu ni do solnca, spomini so njegovo vse. Ruško misli na Zinko, ki je ni več. Le upadel grob, s posušenim cvetjem in nagnjenim križem je še cstal. In hčerka, tam nekje sredi trope ubogih, negovana od tujih ljudi.

Rušku je neskončno hudo in vrže se v travo. V bolesti grabi za travo in pritajeno ihti. Preklinja vse. Sebe, svet, ljudi in fabriko.

Ko se izjoče, vstane. V zatišju zorečega žita nabere spominčic. Nežnih in plavih, primernih za Zinkin grob . . .

Skrivnost jegulj

Mnogi, ki gledajo jegulje v prodajalnah rib, ne slutijo, da spadajo te, tako običajne živali, ki žive v neštetih rekah, potokih in ribnikih, med najbolj tajinstvene živali. Jegulje so strašne roparice in ni nič čudno, da so tako tolste in velike. Pa naj si bodo še tako velike, razvitih spolnih organov ne boš na njih nikoli videl. To je vedel že Aristotel, ki je zato menil, da nastajajo same od sebe iz morske vode.

Jeseni prenehajo vse odrasle jegulje v Evropi nenadoma žreti in se odpravijo kakor na povelje iz svojih sladkih vod proti morju, dasi bi jim tudi doma ne manjkalo hrane. Tedaj odložijo tudi svoje običajno oblačilo z rumenim trebuhom in sivim hrbtom. Trebuh jim postane srebrno bel in v srebrni, kovinski krasoti jim vzšari vse telo. Glave se jim naostrijo, da z lahkoto režejo valove na njihovi tisočmiljski poti. Tudi oči se jim povečajo, a zato jim drobovje okrni. Tri mesece vztrajajo v tej preobleki in žive od tolšče, ki so jo bile nabrale v svojem telesu. Danes vemo, da je ta sprememba posledica spolne dozorelosti in da ji je središče v spolnih žlezah. Med romanjem po morju dozori v samcah kakšnih 10 milijonov jajčec in nič manjša ni produkcija samcev.

Kdo in kaj vodi te milijonske jate, pa ne vemo. Z neumljivo sigurnostjo si jegulje najdejo pot do vališč, ki leže 6000 m globoko v Sargaškem morju sredi Atlantskega oceana. Tudi iz ruskih in švedskih vodovij poromajo tja v najkrajši smeri, medpotoma pa se jim pridružujejo jegulje vseh sosednih ozemelj.

In vendar ni med njimi niti ena žival, ki bi že kdaj opravila to pot! Katera sila jih vodi tako natančno v pravi smeri?

A to še ni vse. Dokazano je, da na tem potovanju ne ostajajo v globini 2000—4000 m, ki jo kmalu dosežejo, temveč da sledijo natančno grebenom, pobočjem in dolinam podmorskih gorovij, ki jim sečejo pot. Obenem z evropskimi jeguljami prihajajo v Sargaško morje tudi severnoameriške jegulje, a oboje se razdelijo na povsem ločena podmorska ozemlja, ki jih nikoli ne prestopijo.

Kako dolgo traja potovanje do sargaškega dna, ne vemo natančno. Cenijo ga na najmanj eno leto. Tudi zrelih jajčec in najmanjših oblik, ki se izležejo iz njih, ne poznamo, temveč šele večje ličinke, ki imajo obliko vrbovih listov. Te ličinke, ki so jih že ponovno vlovili s finimi mrežami, se dvigajo iz globin in so tako prozorne, da vidiš v stekleni, z vodo napolnjeni posodi plavati edino njihove žareče zelene oči.

S temi ličinkami je zvezana nova skrivnost. Živalice iz evropskih in ameriških jegulj rojmajo leto dni najprvo skupno do Bermudov, tu se pa ločijo. Severnoameriške, ki se spremenijo iz vrbovih listov v prozorne šibice, ki prično šele zdaj žreti, se obrnejo proti ameriški celini in jo dosežejo v kratkem času, evropske ličinke pa rabijo še tri leta, da pridejo do evropske celine! Nihče ne ve pojasniti, kaj jih tako sigurno vodi v domovino njih staršev, kajti ti so pomrli in poginili že davno, takoj ko so se izlegla jajčeca. Nekateri domnevajo, da jih vodi sonce, drugi menijo, da so jim vodniki morski toki, tretji celo vrtenje zemeljske oble. Vse to so pa domneve. A čudežev še ni konec. Ko so mlade "steklene" jegulje, ki so medtem tudi postale prozorne šibice in začele jesti, po treh letih dosegle pri Španiji evropsko obalo, se jih le del odpravi v španske reke, druge pa romajo dalje proti severu ali v Sredozemsko morje in ob vsaki reki se jih le nekoliko sto tisoč odcepi od glavne, milijonske trume. V Rokavskem prelivu se razcepi vojska v dve ogromni vojski, ena potuje proti angleškim rekam, druga pa proti belgijskim, nemškim, ruskim, norveškim in švedskim vodam. Pri tem so opazovali nov in zadnji čudež. V velereke se usmerijo vedno kilometrsko dolge vrste mladih živali in čim dospejo do izliva kakšnega pritoka, se jih del odloči, in se deli znova na potoke. V večje pritoke pa se bo vedno usmerila večja truma, v manjše manjša,, v potoke še manjša, tako matematično natančno in samo ob sebi umevno, da stoji človek kakor pred nerazrešljivo uganko — nerazrešljivo zato, ker je vse to tako preprosto. Ali bo človeški duh tej uganki kdaj pogledal do dna?

Porodi v črni Afriki

Zakon brez otrok velja med afriškimi rodovi v splošnem za prekletstvo, mnogo otrok pa za blagoslov. A kakor naletiš tu glede zakona na najbolj diametralna nasprotja na monogamijo kakor na skupinske zakone, na mnogoženstvo kakor na mnogomoštvo, patriarhat in matriarhat, tako se tudi vprašanje otrok rešuje zelo različno. Pri nekih rodovih smatrajo dvojčke n. pr. za nesrečo in jih izpostavijo smrti ali pa direktno ubijejo, drugod jih smatrajo za blagoslov družini in celo vsemu rodu. Natančnejše proučevanje teh nasprotij nam pokaže, da ima tu glavno vlogo gospodarski moment. V prvem primeru so možnosti za preživljanje majhne, v drugem pa velike.

Ta moment je tisti, ki povzroča, da se v boju za pašo, polja in živino na najprimitivnejši stopnji pripadniki premaganega rodu sterilizirajo. Tu gre zavestno ali podzavestno za izboljšanje lastnega gospodarskega položaja. Isto je z izpostavitvijo ali ubijanjem lastnih otrok pri nekih rodovih. A dasi se takšnim dejanjem običajno za primitivno mentalnost jemlje pomen umora s tem, da jim dajo značaj žrtvovanja bogovom, je opažati že na nizki kulturni stopnji uveljavljanje misli, da ni nič manj grozovito ubijati otroke, nego jim omogočiti negotovo eksistenco. Tako so morali priti tudi takšni rodovi do drugačnih metod za ureditev vprašanja otrok. Prekinitve nosečnosti ne poznajo nikjer, vsaj tam ne, kjer še niso prišli dosti v dotiko s civilizacijo, zato pa si pomagajo s posebnimi operativnimi posežki.

Neki rodovi imajo n. pr navado posebnih, v obredne oblike zavitih operacij na deklicah, ki so jih evropski raziskovalci dolgo časa smatrali za nesmiselno in nepotrebno mučenje. A danes vemo, da je pomen teh operacij globlji in da se dajo njih posledice v danem trenutku, običajno ob nastopu dozorelosti, odpraviti s ponovno majhno operacijo. Tehniko te kirurgije so si črni orači izpopolnili do presenetljive višine. Operacije izvršujejo z nožiči iz steklene lave, ki nima nobenih klic, ali pa z žicami, ki so jih prej izžgali v ognju. Pri tem uporabljajo kakor za eventualne operacije pri porodih (cesarski rez!) z uspehom sveže kokosovo mleko kot razkuževalno tekočino! Poleg teh metod, ki jih prakticirajo v Nubiji, obstoje drugod druge, ki zadevajo moški spol. Tudi tukaj se dajo posledice operativnih posežkov vsak čas odpraviti.

Razne zanimivosti

V grobu je stanoval

V zapadni Poljski je policija prijela nekega brezposelnega moškega, ki so ga ljudje često videli na pokopališču in so ga smatrali za srah. Preiskava je dognala, da si je nesrečnik izbral za domovanje grob neke stare rodbine. V tem "stanovanju" je imel stol, pečico za kuhanje in kurjavo, luč in nekaj manjših predmetov. Mož, ki se piše Predžinski, je spal v bakreni krsti, iz katere je odstranil kosti mrliča, ki je prej ležal v njej.

Letne žrtve avtomobilskih nesreč v Franciji

Francoska vlada je izdala uradno poročilo, ki ugotavlja, da zahtevajo avtomobilske nesreče na njenem ozemlju vsako leto 3000 žrtev. V zadnjih šestih letih so našteli 18,818 takšnih smrtnih primerov. Samo v zadnjem letu so francoske oblasti odvzele nekvalificiranim vozačem 9750 voznih dovoljenj.

Važne priče

— Papa, zakaj so pri poroki potrebne priče?

— Ker bi sicer pozneje nihče ne verjel ženinu, da je bil tako neumen.

POHIŠTVO NA PRODAJ

Hišna oprava iz orehovine, buffet $25.00 — Zaprta pisalna miza $12.00. Dvojna postelja—nekaj cevi za gorki vodovod.—Peč na plin za gorko vodo — $4.00. Vijolina itd. Oglasite se na: 5212 S. Troy St., Chicago, Ill.—(Adv.)

HAYES DENTAL OFFICE
Ustanovljen pred 30 leti
CENE SO ZMERNE
Preiskava zastonj
TEETH
326 S. STATE
Near Corner Across from Davis Store
State St. Next Door Rialto Theatre

BOŽIČNI IZLET v Jugoslavijo

Tak Božič kakor včasi zamorete imeti, ako praznujete praznike s svojimi sorodniki in prijatelji v stari domovini. Prisrčnega sprejema boste deležni, samo pridružite se enemu naših izletov pod osebnim vodstvom. Posebna odplutja iz New Yorka.

ALBERT BALLIN - 10. DECEMBRA
HAMBURG - - - - 14. DECEMBRA

Dospeli boste začasno za božične svečanosti. Nagla vožnja iz Hamburga v kraj, kamor ste namenjeni. Posebni zastopniki naše proge bodo spremljali vsak izlet. Preskrbite si zgodaj prostore.

$159 IZ NEW YORKA DO LJUBLJANE IN NAZAJ TRETJI RAZRED $159

Za nadaljna pojasnila vprašajte kateregakoli lokalnega agenta ali

HAMBURG-AMERICAN LINE
177 N. MICHIGAN AVE., CHICAGO

TELEFON ROCKWELL 4904

TISKARNA S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časopise, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

▼

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY
2657-59 So. Lawndale Avenue
CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA

POJASNILO

Vsled depresije in ogromne krize, ki je zadela tudi naše članstvo ozirom naročnike našega lista Prosveta, je potrebno, da pojasnimo tajnikom in nastopnikom Prosvete, da lahko vzamejo od naročnikov za list Prosveta naročnino tudi samo za pol leta in kjer si drugače tudi samo za četrt leta. Vpomnite kar se dobiti da, kar razmere zahtevajo to. List Prosveta je naše prizadet v ti krizi zato apeliramo na tajnike in naročnike, da skušajo kjerkoli mogoče ohraniti naročnike na dnevnik. Apeliramo tudi na posamezne naročnike, da naročajte mogoče poravnajo svoje naročnine in če ni mogoče plačati celoletne plačajte polletno naročnino, samo da se ohrani list še nadalje kot dnevnik.

Philip Godina, upravitelj.